

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ МЕТОДИКИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті висвітлюється сутність проектної методики, формуються основні завдання щодо її реалізації, відокремлюється загальна типологія проектів, визначаються основні риси та етапи реалізації проектної методики у процесі формування навичок іншомовного спілкування. Проектний підхід сприяє посиленню індивідуалізації процесу навчання, пошуку оптимального поєднання теорії та практики, актуалізації наявних знань та вмінь студентів та стимулюванню їх до розв'язання власних життєвих проблем.

Сьогодні, коли процеси глобальної соціальної трансформації охоплюють дедалі більше різних сфер життєдіяльності суспільства, Україна накреслила орієнтир на входження у світовий освітній простір. З цією метою активно здійснюється модернізація освітньої діяльності у контексті глобалізації та інтеграції, з огляду на приєднання України до Болонського процесу, кінцевою метою якого є створення єдиного європейського освітнього простору.

Усе це вимагає пошуку та освоєння нових освітніх технологій, прогресивних ідей, форм і методів навчання. Мова йде про принципово нові ідеї, концепції, технології, в центрі яких – особистість того, хто навчається, з його потребами, інтересами, життєвими проблемами. Усвідомлення науково-педагогічною громадськістю необхідності корекції традиційної дисциплінарної дидактичної моделі навчання, що володіє обмеженими можливостями у формуванні взаємозалежних системних знань у студентів, відкриває нові можливості для впровадження технології навчання, що забезпечує гарантоване досягнення результату.

На сучасному етапі розвитку українська система освіти характеризується поступовим переходом до особистісно-орієнтованого співробітництва, де тому, хто навчається, відводиться активна роль суб'єкта освітньої діяльності. Саме тому необхідним є використання в навчально-виховному процесі нестандартних технологій, активізація педагогічного пошуку, підвищення майстерності, запровадження інновацій. Чільне місце серед новітніх технологій посідає метод проектів, який останнім часом набуває все більшого поширення в сучасних освітніх закладах України. Проектний підхід сприяє посиленню індивідуалізації процесу навчання, пошуку оптимального поєднання теорії та практики, актуалізації наявних знань та умінь студентів, стимулюванню їх до розв'язання власних життєвих проблем. Для такого виду діяльності є характерним кооперативне чи групове навчання, за якого діє принцип "навчаючи – вчуся", бо у процесі цієї діяльності надбання кожного студента неодмінно стають надбанням усієї групи.

Засновниками методу проектів, який виник у 20-х роках ХХ ст. в США, були американський філософ і педагог Дж. Д'юї та його учень В.Х. Кілпатрік. В основу методу вони поклали ідею побудови навчання на активній основі, через самостійну критичну діяльність тих, хто навчається, з врахуванням їх особистих інтересів. Зрозуміло, що з часом шляхи реалізації методу змінилися, але його суть залишається тією ж: стимулювати інтерес студентів до певних проблем, вирішення яких передбачає володіння ними відповідними знаннями, а проектна діяльність вказує шляхи практичного їх застосування.

У Росії після революції 1917 року метод проектів застосовували широко (діяльність російського педагога С.Т. Швацького), але не завжди послідовно, тому перехід до традиційних методів навчання став першопричиною його заборони у 1931 році. З того часу метод майже не використовувався ні в Росії, ні в Україні. Разом з тим він активно й досить успішно впроваджувався у США, Великобританії, Німеччині, Італії та багатьох інших країнах.

На початку 90-х років в українській педагогіці розпочалося поступове повернення до методу проектів. Завдання вищої школи на сучасному етапі – створити умови, за яких студенти мають можливість реалізувати такі риси характеру як творча сміливість, ініціативність, здатність приймати нестандартні рішення. Саме використання проектної методики робить це можливим. Необхідність впровадження інноваційних навчальних технологій, однією з яких і виступає метод проектів, у вищих навчальних закладах обґрунтовується у наукових доробках В.В. Гузєєва, О.М. Пехоти, А.З. Кіктенко, І.П. Підласого, В.С. Безрукової, В.П. Беспалько, В.А. Болотова, А.Н. Дахіна, Н.В. Матяш, В.М. Монахова, П.І. Образцова, Г.Н. Подчалімової, В.В. Серікова та інших. Останнім часом метод проектів набуває все ширшого застосування у навчанні іноземних мов, про що свідчать публікації Н.Д. Гальскової, Н.Ф. Коряковцевої, А.В. Конишевої, Є.С. Полат, Е.Г. Арванітопуло та інших.

Доктор педагогічних наук, професор Є.С. Полат вважає, що для майбутнього вчителя вміння користуватися методом проектів – показник прогресивної методики навчання та розвитку майбутніх вихованців [1]. Недаремно ці технології відносять до технологій ХХІ століття, що сприяють умінню адаптуватись до умов життя людини в постіндустріальному суспільстві.

Проте питання упровадження методу проектів як методичної системи навчання іноземної мови залишається нерозробленим. Слід зауважити, що в методиці зараз немає єдиного погляду на сутність цієї методики навчання, так само як і немає єдиного визначення поняття проектної методики і проекту [2].

Таким чином, актуальність та перспективність проблеми обумовлюють мету статті – визначити сутність проектної методики, сформулювати основні завдання щодо її реалізації, відокремити загальну типологію проектів, виділити характерні риси та етапи реалізації проектної методики у процесі навчання іншомовного спілкування. Об'єктом дослідження є процес навчання іншомовного спілкування з використанням проектної методики. Предметом роботи є дослідження шляхів застосування методу проектів

Останнім часом метод проектів стає в нашій країні не просто популярним, але й "модним", що вселяє тривогу, оскільки віддаючи данину моді, іноді ми приймаємо звичайну групову роботу студентів за створення проекту. Отже, щоб не допуститися такої помилки, при застосуванні методу проектів у навчальній діяльності студентів слід мати на увазі, що головною особливістю проектної технології, яка відрізняє її від інших традиційних методів навчання, є суб'єкт-суб'єктні взаємини учасників педагогічного процесу. Педагог при такому підході виступає консультантом, партнером. Будь-який проект у такому разі носить особистісно-орієнтований характер. У цьому випадку забезпечується системна організація керування навчальним процесом. У зв'язку із цим доцільно виділити основні риси такої організації, де особистість викладача виступає не тільки як транслятор предметно-дисциплінарних знань, носій інформації, хоронитель норм і традицій, але і як помічник у формуванні професійної компетентності студента як майбутнього фахівця. Позиція авторитарної влади, право старшого й сильнішого втрачаються, замість них затверджується позиція демократичної взаємодії, співробітництва, допомоги, уваги до ініціативи студента, обумовлена спільною діяльністю через створення останнім проекту навчальної дисципліни. У цьому випадку змінюється й позиція студента, що переорієнтується з результату засвоєння, з отриманої оцінки на активну взаємодію з викладачем і своїми однокурсниками. Друга характерна риса – зміна у функції знань і способів організації процесу їхнього засвоєння, який перестає носити характер рутинного завдання, репродукції й організовується в різноманітних формах пошукової розумової діяльності студентів як продуктивний творчий процес. Третя істотна риса – рішуче висування на перший план соціальної природи навчання, розвитку особистості студента як майбутнього фахівця, із чим пов'язана орієнтація не тільки на індивідуальні, але й на групові форми навчання, спільну діяльність, на різноманіття форм взаємодії, міжособистісних відносин і спілкування, багатого радістю повсякденного співробітництва й співтворчості.

Узагальнюючи існуючі теорії, проект у навчанні іноземних мов можна визначити як комплекс вправ або завдань, які передбачають організовану, тривалу, значущу для студентів самостійну дослідну діяльність іноземною мовою, яка виконується як в аудиторії так і у позааудиторний час [3]. Мета методу проектів – стимулювати інтереси студентів до окремих проблем, що передбачають володіння ними певною сумою знань, та через проектну діяльність, яка включає розв'язування однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування набутих знань. Цим обумовлюються основні завдання методу проектів:

- передати студентам суму тих чи інших знань, навчити здобувати ці знання самостійно і вміти застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань;
- сприяти студентів у здобутті комунікативних навичок, тобто здатності працювати в різноманітних групах, виконувати всілякі соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);
- розширити коло спілкування студентів, знайомства з іншими професіоналами, різними точками зору на одну проблему;
- сформувати вміння студентів користуватись дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

З оволодіння педагогом методикою проектування "починається нове педагогічне мислення: чіткість дидактичних цілей, навчання в контексті майбутньої професійної діяльності, структурність навчального матеріалу, ясність методичної мови, обґрунтованість у керуванні пізнавальною діяльністю студентів" [1].

Аналіз сучасної методичної літератури дозволяє відокремити загальну типологію проектів. Так, Є.С. Полат визначає наступні типи проектів: *за характером домінуючого виду діяльності*: дослідницькі, творчі, рольово-ігрові, інформаційні, практико-орієнтовальні [1]. Крім того, розрізняють проекти міжпредметні (*за ознакою віднесеності до предметно-змістової галузі знань*), гнучкі (*за характером координації проекту*), довгострокові (*за терміном виконання*), усно-письмові (*за використанням видів мовленнєвої діяльності*) [4].

Також вважаємо доцільним у рамках даної статті виділити наступні риси проектної методики:

- тривала дослідна діяльність, яка планується, реалізується й оцінюється самими студентами;
- взаємопов'язане навчання всіх видів іншомовної мовленнєвої діяльності;
- інтеграція знань, навичок та вмінь з різних галузей науки і власного життєвого досвіду;
- стимуляція активної класної й позакласної діяльності студентів;
- одержання певного кінцевого продукту у вигляді письмового документа, оформленого буклета, газети, відеофільму тощо.

Слід наголосити, що крім досягнення певного конкретного результату одним із найголовніших завдань організації проектної діяльності студентів є використання іноземної мови на всіх без винятку етапах реалізації проекту. Досягненню цієї мети сприятиме, на наш погляд, створення системи завдань для самостійної роботи, орієнтованих на особистісні інтереси та захоплення студентів з урахуванням їх власного життєвого досвіду і знань, а також навичок і вмінь з різних сфер життя.

Реалізація будь-якого з проектів відбувається у чотири етапи: підготовчий, виконавчий, презентаційний та підсумковий.

Отже, метою *підготовчого етапу* є планування викладачем діяльності студентів з виконання проекту (відокремлення основних напрямків діяльності, розподіл студентів за мінігрупами, які працюватимуть за цими напрямками, визначення формату очікуваного кінцевого продукту, планування шляхів і джерел пошуку інформації, а також способів презентації результатів дослідження). Для цього етапу характерне виконання студентами рецептивних та рецептивно-репродуктивних умовно-комунікативних вправ.

На другому, *виконавчому етапі* студентами здійснюється виконання рецептивних, репродуктивних, продуктивних комунікативних вправ, спрямованих передусім на вдосконалення вмінь студентів у чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

На *етапі презентації* студенти власне презентують результати своєї проектної діяльності. У процесі виконання рецептивних та продуктивних комунікативних вправ студенти готуються до усної доповіді.

Підсумковий етап передбачає обговорення, аналіз та оцінювання якості й результатів проектної діяльності і проектів студентів спочатку у міні групах, а потім проекту в цілому. Роль викладача полягає у тому, щоб проаналізувати одержану інформацію і використати її для загального оцінювання діяльності студентів.

Загальна оцінка проекту, на думку Є.С. Полат, включає аналіз значущості й актуальності обраної проблеми; коректність обраних методів дослідження і методів опрацювання одержаних результатів; активність кожного учасника проекту у відповідності до його індивідуальних можливостей; колективний характер рішень, що приймаються; характер спілкування і взаємодопомоги; необхідна і достатня глибина проникнення в проблему; доказовість рішень, що приймаються, вміння аргументувати свої висновки; естетика оформлення результатів проекту; вміння відповідати на запитання опонентів, лаконічність та аргументованість відповідей кожного члена групи [4]. А ми додамо до вище перелічених параметрів ще один: якість мовного і мовленнєвого оформлення проекту.

На закінчення зазначимо, що сьогодні методу проектів приділяється таке важливе значення тому, що він як інструмент створення особистісно-орієнтованої ситуації відрізняється від широко розповсюджених традиційних методів навчання і є найбільш продуктивним, тому що в процесі його розробки та реалізації досягаються всі особливості педагогічної праці, пов'язані із цілями, завданнями, об'єктом, способами здійснення і його результатом. Саме такий метод у поєднанні з іншими технологіями навчання здатний вирішити завдання поступового формування й подальшого розвитку самостійного мислення студентів, володіння ними певними інтелектуальними, творчими та комунікативними вміннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2002. – С. 73-77.
2. Арванітопуло Е.Г. Особливості навчання іноземної мови за проектною методикою // Вісник Київського національного лінгвістичного університету: Серія педагогіка та психологія. Вип. 5. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2002. – С. 230-236.
3. Арванітопуло Е.Г. Реалізація проектної методики навчання інішомовного спілкування в середній школі // Іноземні мови. – 2005. – № 4. – С. 3-11.
4. Ніколаєва С.Ю. Проектна робота "Europe is more than you think" для учнів старшої школи // Іноземні мови. – 2006. – № 1. – С. 3-16.

Матеріал надійшов до редакції 18.10. 2007 р.

Клак И.Е. Особенности реализации проектной методики в процессе формирования навыков иноязычного общения.

В статье рассматривается сущность проектной методики, формулируются основные задания по ее реализации, выделяется общая типология проектов, определяются основные черты и этапы реализации проектной методики в процессе формирования навыков иноязычного общения. Проектный подход способствует усилению индивидуализации процесса обучения, поиску оптимального сочетания теории и практики, актуализации существующих знаний и умений студентов, стимулированию их к решению собственных жизненных проблем.

Klak I.Ye. The Peculiarities of Project Methods Realisation in the Process of Foreign Language Communication Skills Formation.

The article reveals the point of project methods, formulates general tasks of its realisation, singles out common typology of projects, and identifies principal features and phases of project methods realisation in the process of foreign language communication skills formation. Project method is conducive to intensifying the individualization of the education process, researching the optimal conducting between theory and practice, actualizing the students' existing knowledge and skills, stimulating them to solving their own life problems.